

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

*Извештај о прегледу и оцени докторске дисертације Семира Реброње
„Узритска поезија и њен утицај на европске књижевности“*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију: 16. јула 2014. године Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду Одлуком број 1954/1.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. др Дарко Танасковић, редовни професор, Арапски језик и књижевност, 07. 04. 1988. Филолошки факултет У Београду,
2. др Анђелка Митровић, редовни професор, Оријентална филологија, 22. 05. 2006. Филолошки факултет У Београду,
3. др Ема Миљковић, редовни професор, Историја османског царства, 05. 12. 2013. Филолошки факултет У Београду.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Семир Исмет Реброња</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 18.11.1982, Нови Пазар, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: Кандидат није радио магистарски рад, на докторске академске стидије је уписан након основних због просека оцена изнад 9,00</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Узритска поезија и њен утицај на европске књижевности
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.
Докторска дисертација „Узритска поезија и њен утицај на европске књижевности“ се састоји од уводног поглавља које обрађује газел-љубавну песму и њено место у класичној арапској

књижевности и још четири поглавља. Прво поглавље обрађује географски положај и друштвене прилике на Арабијском полуострву у другој половини 7. века, као и њихов утицај на настанак и развој ове поезије. Друго поглавље је фокусирано на место узритске поезије и питање њене аутентичности у делима класичних књижевних критичара и делима савремене науке о књижевности. Језичко-стилске карактеристике је тема трећег поглавља ове студије, док је у четвртом поглављу анализиран утицај који је ова књижевност имала на неке европске књижевности. Рад се састоји од 202 стране, у склопу чега су и садржај, извори, литература и индекс имена и појмова.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кликните да бисте почели унос текста.

У својој докторској дисертацији, кандидат Семир Реброња се бави проучавањем арапске љубавне поезије настале у оквиру уметничке делатности древног арабљанског племена Узрита. У обради теме кандидат је као примарне изворе користио диване (збирка поезије) три најпознатија узритска песника, у уводном поглављу рада кандидат даје књижевно-историјски приказ арапске љубавне лирике од преисламског до омајадског периода. У овом делу се анализира место узритске поезије у целокупном систему арапске љубавне лирике и истиче њен значај као јединственог језичко-стилског, формалног и тематског феномена у арапској књижевности. Прво поглавље рада, насловљено „Географски положај и друштвене прилике на Арабијском полуострву у другој половини 7. века“ се фокусира на утицај гео-друштвених чинилаца који су условили настанак и развој као и утицали на обликовање ове поезије. Кандидат је у раду посебно третирао утицај два, према бројним истраживачима арапске књижевности, попут Дајфа, Фиљштинског и других, најбитнија фактора који су утицали на настанак и развој ове књижевности. Утицај пустиње се може посматрати са више аспеката; кроз употребу лексике карактеристичне за пустињу, али и кроз утицај на тематику и амбијент у којем се формира уметничка слика. Узритска поезија је повезана и са аскетским стремљењима ислама, јер континуитет љубавних осећања није био својствен за преисламску поезију. Узритски песници су у сферу интимног пренели универзалну поруку ислама; један Бог – уместо бројних преисламских божанстава, једна универзална муслиманска заједница (ума) – уместо бројних племена, тако да је тај идеал пренешен у сферу љубави. Кандидат је, у овом поглављу изложио и биографије тројице најзначајнијих узритских песника, чији дивани су и послужили као примарни у језичко-стилској и формалној анализи, темељећи своје излагање на класичним антологијама арапске књижевности, пре свега на делу ал-Агани, Абу Фараца ал-Исфханија.

У другом поглављу рада под насловом „Место узритске поезије и питање њене аутентичности у делима класичних књижевних критичара и делима савремене науке о књижевности“ кандидат је изнео ставове књижевне арабистике о месту узритске поезије у контексту целокупног арапског поетског стваралаштва у преисламском и омајадском периоду. У изношењу ставова арапских класичних књижевних критичара, кандидат је анализу засновао на три најзначајнија књижевно-критичка дела и антологије и то: Табакат ал-шу'ара, аутора Ибн Селама, затим ал-Агани, аутора ал-Исфханија и на ал-Ши'ру ва ал-шу'ара, аутора Ибн Кутејбе.

Анализа ставова савремене науке о књижевности третира ставове и мишљења савремених арабиста; арапских и неарапских. Пре свега, Таха Хусејна, Шевки Дајфа затим Брокелмана,

Габријелија, Фиљштинског и других. Анализом различитих ставова, од класичних преко савремених, долази се до закључка да аутори износе сумње у аутентичност књижевног опуса појединих узритских песника, посебно Меднуна. Аутори, како класични, тако и савремени, износе и сумњу у позуданост одређених, готово легендарних детаља из њихових живота. С друге стране, постоји сагласност да је узритска поезија као и већина њених песника стварно постојали.

Анализом ставова савремених арабиста, кандидат је закључио да су скоро сви савремени аутори своје ставове о узритској поезији, било да су арапски, било европски књижевни историчари, темељили на класичним изворима арапске књижевности.

У трећем поглављу рада кандидат је изнео резултате језичко-стилске анализе три најзначајнија дивана узритске поезије, Џемиловог, Меднуновог и Кусејровог. На основу изложених анализа кандидат износи закључке утемељене на ставовима савремених историчара и теоретичара књижевности, али и на анализи самих песама узритских песника, да је језик који они користе „нови језик“ у класичном арапском књижевном стваралаштву. Језик узритског песника је једноставан, он се приближава свакодневном говору, удаљавајући се од конвенционалног и архаичног у лексици. Узритски песник не употребљава „пробрану, изабрану“ лексику, већ ону која у том тренутку дијалога са својим осећањима извире из његове заљубљености. Језичке карактеристике узритске поезије се огледају и у употреби лексичке грађе која до тада није била присутна у језику арапске поезије. У директној вези с језиком стоји и стил узритске поезије, где песник ставља нагласак на изражавање емоција више него на сликовито изражавање. Кандидат је, кроз мноштво примера из дивана узритских песника представио основне језичке, стилске, формалне и тематске особености ове поезије. Појашњење сваке стилске фигуре, устројено по арапском класичном систему стилистике и подељено у три целине праћено је примерима из узритске поезије у оригиналу, на арапском језику и у преводу, а где је било потребно, због специфичности стилске фигуре и у транскрипцији.

Утицај узритске књижевности на неке европске књижевности обрађен је у четвртном поглављу рада, а у анализи утицаја кандидат се осврнуо на четири књижевности настале на подручју европског културно-цивилизацијског круга; књижевност насталу на Балкану у време османске управе, писану на оријенталним језицима, трубадурску књижевност јужне Француске, немачки романтизам и српски романтизам. У раду кандидат истиче бројне формално-стилске и тематске сличности ових књижевности са узритском. Оно што их, пре свега, веже јесте идеја платонске, чисте љубави. Идеја чисте љубави, присутна у свим овим књижевностима преистекла је из различитих извора. У романтизму се темељила на хеленистичкој традицији, док је у узритској књижевности њен извор, како кандидат закључује, учење ислама које потенцира трајност душе у односу на тело. Ислам промовише вечност душе, сматрајући смрт само једном фазом, преласком из једног стања у друго. У том смислу, узритски песник није имао проблема веровати у вечност љубави, као и у сједињење духа након пролазног, овосветског живота.

Након анализе примера из споменутих књижевности и њиховог поређења са узритском

књижевношћу кандидат изводи закључак да постоји утицај узритске књижевности на неке европске књижевности. Негде је тај утицај директан, као што је случај са књижевношћу на оријенталним језицима насталу на Балкану у време османске управе, а негде индиректан, посредством других књижевности и књижевних дела на које је узритска поезија имала директан утицај.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

уз [Кликните да бисте почели унос текста.](#)

напомену:

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Поетска терминологија љубави у узритској поезији, *Philologia Mediana* br. 3, 2012. стр. 111-122
2. Неки оријентални рукописи новопазарског музеја „Рас“, Новопазарски зборник, бр. 34. 2011. стр. 57-64. [Кликните да бисте почели унос текста.](#)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

- Узритска поезија је нови, у форми, језику, стилу и обради теме јединствени књижевни покрет настао на Арабијском полуострву у седмом веку н.е. Својим идејама о љубави, жени и љубавном болу, ова поезија је феномен који раније није постојао у арапској књижевности као засебна школа. У овој поезији бедуински песник исказује своја истанчана осећања према вољеној жени. Жена, која је у преисламској касиди била на маргини дешавања у песми узритског песника постаје центар песниковог света.
- Настанак узритске књижевности био је условљен бројним факторима; географским, социјалним, верским и политичким. Ова поезија је плод садејства свих ових чинилаца, који су, на овом географском подручју, у оваквом политичко-друштвеном и верском амбијенту, обједињени психолошким цртама бедуинског карактера и истанчаним осећањима за најситније детаље. Узритска поезија је синтеза више чинилаца, попут пустиње у којој је настала, али и оних друштвених, где је посебно истакнут значај ислама и исламског учења на рађање идеје чедне љубави. Утицај пустиње на узритску поезију може се посматрати с више аспеката; кроз употребу лексике карактеристичне за пустињу, као и утицај на тематику о којој песник пева, али и на формирање уметничке слике. Узритски песници су у сферу интимног пренели универзалну идеју ислама. Ислам је на ову књижевност утицао и тако што је испунио чедношћу и чистом љубављу, лишеном сваке телесне манифестације
- Узритска поезија је, гледано у целини, аутентична поезија историјски познатих песника, с тим што постоји доза скептицизма у аутентичност баш сваке песме која им се приписује. Постоји сумња у постојање и аутентичност појединих међу узритским песницима. Те сумње су нарочито изражене када је у питању Меџнун. Такво мишљење, заступа Таха Хусеин, који одлучно негира и само Меџнуново постојање. Приписује га машти рапсода и приповедача. Таха Хусеин износи сумњу у то да је поезија која му се приписује доиста његова, тврдећи да је Меџнун једна од оних имагинарних личности које су производ народне маште посредством које је пук представљао неке своје идеје и погледе на живот. Сумња постоји и када су у питању детаљи живота узритских песника, што, наравно, не може имати значајније рефлексије на њихов целокупан књижевни опус. Постоји сагласност да су узритска поезија и већина њених песника стварне личности. Узритска поезија осликава и једну посебну слику древне арапске традиције, и као таква, има своју потпору и у реалности и историјском контексту када је у

потпуности аутентична и онда када то није.

- Узритска поезија је по свом стилу, језику и форми у потпуности јединствена и различита од устаљених поетских образаца свога времена. Форма узритског газела разликује се од форме преисламске касиде. У овој песми присутан је примат једне нове форме, која је, истина, постојала и раније, али је била у засенку форме касиде. То је форма муката'ата, фрагментарне песме, настале без икаквог утврђеног обрасца, које су, како истиче Габријели, највероватније и испеване као такве у песниковој машти у зависности од спољашњих догађаја и слободне игре надахнућа. Језик којим се узритски песник служи у представљању својих осећања је једноставан, скоро лишен сваке потребе трагања за различитим изразима, речима и облицима којима би на посебан начин, архаичном и орнаменталном језичком грађом, исказао своја осећања. Лингвистички архаизам, који је своју примену у пуном светлу нашао у преисламској поезији, али и код већине песника у време Омајада, у узритској песми се напушта. У контексту схватања једноставности узритског језика, важно је споменути и то да се узритски песник у својим лирским песмама веома често не обраћа околини око себе, већ себи. Тако да једноставност узритске лексике можемо схватити и у контексту „једноставности монолога“ који песник води са собом, односно својим осећањима, не обазирјући се на свет око себе.
- Многи савремени историчари и теоретичари арапске књижевности, истичући „једноставност“ узритског језика, подцртавају и „једноставност“ узритског стила. Језичка једноставност, неминовно, узрокује и једноставност песничке слике. Песник, у већини случајева, доживљава спонтани излив љубавних осећања, без уметничке „задршке“ и настојања да то своје песничко умеће уоквири у стандарде класичне арапске стилистике и „улепша“ устаљеним стилским средствима. Узритски песник значајно мање од осталих употребљава стилске фигуре поређења и алегорије. Кључна стилска вредност узритске поезије јесте способност песника да кроз обиље експресивне лексике, до тада не претерано заступљене, исказе своја осећања и створе једну нову песничку слику. Стилска супериорност Џемила и њему сличних узритских песника не огледа се у коришћењу стилских фигура, већ пре свега у њиховом проницању у тајне људске душе и њиховом једноставном презентовању.
- Утицај узритске поезије на настанак, развој и обликовање појединих европских књижевности и књижевних праваца постоји, али се у значајној мери тај утицај не може посматрати као директан, с обзиром на то да већина књижевности о којима рад говори нису могле бити под директним утицајем. Утицај узритске поезије треба посматрати као индиректан, посредством суфијске књижевности која је остварила директан утицај. Може се казати да утицај узритске књижевности, а посебно узритског виђења љубави, постоји у појединим европским књижевностима. У неким је директан као што је случај са књижевношћу насталом на оријенталним језицима на Балкану, док је у другим индиректан и то посредством других књижевних дела која су била под директним утицајем ове књижевности, путем народне књижевности, али и краћих, фрагментаних превода узритске поезије, који су били доступни европским песницима.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Семир Реброња је у својој докторској дисертацији, на основу анализе узворних књижевних текстова и опсежне литературе, уверљиво представио особиту појаву тзв. „узритске поезије“ која је имала значајно место у арапско-исламској култури, а остварила је и непосредан и посредан утицај на књижевне токове исламских и европске литературе, тако да се може сматрати вредним сегментом универзално релевантног цивилизацијског наслеђа човечанства.

Уколико Извештај Комисије буде усвојен, кандидату ће на усменој одбрани бити указано на неке аспекте дисертације у вези с којима постоје услови за додатно побољшање текста.

Х ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да усвоји њен позитиван извештај о докторској дисертацији Семира Реброње „Узритска поезија и њен утицај на европске књижевности“ и кандидату одобри усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.